

УДК 81'243:372:001.8

ЗМІСТ МОНІТОРИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯКОСТІ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Рацюк Олеся Іванівна

м. Ужгород

У статті розглянуто цілі, інструменти, результати моніторингового дослідження якості іноземної освіти у загальноосвітніх навчальних закладах Закарпатської області, проведеного у 2011-2012, 2012-2013 навчальних роках, механізми збору та опрацювання інформації про діяльність освітньої системи, що забезпечують неперервне відстеження за її станом і прогнозування розвитку як необхідної умови існування сучасної школи.

Ключові слова: моніторинг іноземної освіти, аналіз рівня навчальних досягнень, якість освіти, мовленнєві компетенції

Дослідженням питання якості сучасної освіти та механізмами її виміру займалися провідні вчені, відомі політики багатьох країн світу. Саме з цих міркувань широкого поширення у минулому столітті набула так звана квалітативна революція, яка охопила усі сфери життєдіяльності людини. У Національній доктрині розвитку освіти [4] (розділ XII «Освіта і наука») визначено: «Поєднання освіти й науки є умовою модернізації освіти, головним чинником її подальшого розвитку, що забезпечується: розвитком освіти на основі наукових і технологічних досягнень; інноваційною освітньою діяльністю у навчальних закладах усіх типів, рівнів акредитації та форми власності».

Тема моніторингу освітніх процесів висвітлена у працях таких вітчизняних (В. Гуменюк, Н. Крупеніна, Т. Лукіна, П. Матвієнко, С. Раков, О. Сидоренко) та зарубіжних дослідників (М. Барлоу, М. Пірн, Каре Філіп та ін.).

Метою статті є розглянути механізми педагогічної діагностики рівня навчальних досягнень учнів з іноземної мови (англійської, німецької, французької) у рамках проведеного моніторингу якості іноземної освіти у Закарпатській області.

Існує ряд визначень терміну «моніторинг» який походить від лат. «монітор» – той, що попереджає, наглядає, нагадує. Моніторинг – це процес, що полягає у зборі інформації та вивченні її відповідності сукупності критеріїв, а також поставленим цілям з метою прийняття конкретних рішень [6].

Загалом навчально-виховний процес має на меті супроводжувати учня від одного стану навчальних досягнень до іншого: початковий стан → навчальна діяльність → новий стан.

Моніторинг дає можливість виміряти реальний стан (те, що вже досягнуто, початковий стан) відносно поставлених цілей (те, що потрібно досягнути,

Складові моніторингу:

початковий стан
(реальність)

Порівняння

очікуваний результат
(досягнення)

очікуваний результат) і призначений для прийняття відповідних рішень, а не для підбиття підсумків певного виду діяльності.

Французький дослідник Ж.Скалон [5] пропонує наступну схему моніторингу:

- а) сприйняття/інтерпретація відхилення;
- б) судження/аналіз отриманої інформації (задовільний/незадовільний стан);
- в) прийняття рішень/регулювання.

Відповідно до рішення колегії управління освіти і науки Закарпатської обласної державної адміністрації від 9 грудня 2011р. «Про роботу органів управління освітою та навчальних закладів щодо забезпечення якості загальної середньої та позашкільної освіти» робочою групою у складі методистів Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти та працівників управління освіти і науки Закарпатської облдержадміністрації спільно з іноземними представництвами США, Великобританії, Німеччини та Франції у галузі освіти і науки було проведено у 2012 році моніторингове дослідження якості навчальних досягнень учнів 9-х класів області з іноземних мов.

Для проведення моніторингу у всіх загальноосвітніх навчальних закладах області I-II та I-III ступенів обстеженню підлягали всі учні 9-х класів, присутні в день обстеження. Всього було обстежено 595 навчальних закладів та 13 569 учнів. Результати оцінювання шляхом статистичного зважування поширені на всі школи регіону.

Метою дослідження якості навчальних досягнень учнів 9-х класів було виявлення сформованості умінь читати і розуміти текст, застосовувати набуті у період навчання в школі знання, навички, умінь в ситуаціях, близьких до життєвого досвіду дитини. Отримані результати дали змогу зафіксувати навчальні результати учнів, які вивчають англійську, німецьку, французьку мови як першу іноземну упродовж восьми років (9-й рік – у школах з поглибленим вивченням іноземних мов) за відповідною навчальною програмою [3] та підготовленим навчально-ме-

тодичним забезпеченням дисциплін.

Варто підкреслити, що основним діагностичним інструментом дослідження слугували тестові завдання, розроблені представниками іноземних держав США, Великобританії, Німеччини, Франції (Корпус Миру США, Британська Рада в Україні, Гете-Інститут, відділ співробітництва у галузі освіти і культури посольства Франції в Україні). Передбачалося також самостійне читання учнями текстів, а також виконання післятекстових завдань. Перевірка сформованості умінь читання здійснювалася за наступними критеріями: читання мовчки й розуміння фактичного змісту прочитаного, визначення відповідності запропонованих правильних-неправильних тверджень змісту прочитаного, виконання багатовибіркових завдань, спрямованих на вибір однієї правильної відповіді.

Підкреслимо, що завдання мали інтегрований характер, їх зміст ґрунтувався на сюжеті прочитаного тексту. Одночасно з предметними вивчалися загальнонавчальні уміння на рівні компетентностей [1], зокрема уміння застосовувати здобуті знання на практиці.

Завдання на перевірку сформованості мовних (граматичних) навичок та умінь за формою поділялися на завдання із встановленням відповідності та завдання на множинний вибір.

Для створення завдань та перевірки тестів були залучені на волонтерських засадах носії мови – фахівці англійської, німецької та французької мов, які працюють на території України у рамках угод між МОН України та представництвами іноземних держав США, Великобританії, Німеччини, Франції (Корпус Миру США, Британська Рада в Україні, Гете-Інститут, відділ співробітництва у галузі освіти і культури посольства Франції в Україні).

База даних складалася з 18 варіантів завдань за мовами для загальноосвітніх шкіл та закладів з поглибленим вивченням іноземних мов.

Пропоновані тестові завдання були складені з урахуванням основних положень Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (рівень А2) [1], тобто згідно з вимогами до навчальних досягнень учнів 9 класів, викладених у змісті чинної програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів України [3].

Зміст завдань для здійснення контролю якості сформованості іншомовної комунікативної компетенції уніфікувався за видами і формами виконання та враховував особливості сучасної англійської, німецької та французької мови.

Об'єктами контролю були читання як вид мовленнєвої діяльності, а також лексичний і граматичний аспекти іншомовної комунікації (використання мови).

Зміст тестових завдань базувався на автентичних зразках літературного мовлення, прийнятого у Великій Британії, США, Франції, Німеччині та відповідав сферам і тематичні ситуаційного спілкування, зазначеним у шкільній програмі.

Для проведення порівняльного моніторингу знань учнів 10 класів ЗНЗ області з іноземної мови були розроблені завдання, складені з урахуванням основних положень Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (рівень В1) [1], тобто згідно з

вимогами до навчальних досягнень учнів 10 класів, викладених у змісті чинної програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів України [2].

Об'єктами контролю були ті ж мовленнєві компетенції (читання як вид мовленнєвої діяльності, а також лексичний і граматичний аспекти іншомовної комунікації (використання мови).

Аналіз результатів дослідження уміння самостійно прочитати незнайомий текст та виявити розуміння прочитаного показав, що переважна більшість учнів уміє самостійно прочитати текст, розуміє запитання до нього; усвідомлює різницю між поданими варіантами відповідей і вміє вибрати серед них правильну.

За результатами моніторингу учні спеціалізованих шкіл у порівнянні з учнями загальноосвітніх шкіл успішніше читають та визначають відповідність правильних-неправильних тверджень змісту прочитаного, точніше виконують багатовибіркові завдання.

Учні спеціалізованих шкіл показали достатньо високий рівень читання та розуміння фактичного змісту прочитаного, що підтверджує наявність в учнів загальнонавчальних та аналітичних умінь, що зазвичай формуються з допомогою вправ на порівняння, вибірковий аналіз тощо. До того ж, текстовий матеріал сприяє розвитку у дітей уміння орієнтуватися в новій ситуації, оцінювати її.

Водночас в учнів загальноосвітніх шкіл виникали труднощі при виконанні багатовибіркових завдань, спрямованих на вибір однієї з кількох запропонованих відповідей, що пояснюється недостатнім розумінням прочитаного тексту та недостатнім досвідом виконання завдань на вибір, що опосередковано характеризує рівень сформованості загальнонавчальних умінь. Очевидним є те, що частотність виконання подібних завдань на уроках з іноземної мови у загальноосвітніх школах має бути вищою.

Успішному формуванню необхідних умінь читання сприяє систематичний контроль рівня досягнутих результатів. За результатами анкетування учнів загальноосвітніх навчальних закладів лише 29% (письмово) та 37% (усно), від загальної кількості опитаних, відповідають за змістом прочитаного, в той час відповідно 39% та 67% учнів спеціалізованих шкіл роблять це завжди. Важливим фактором у досягненні розуміння тексту є виконання творчих завдань, спрямованих на уміння синтезувати зміст речень, запам'ятовувати їх загальний скорочений зміст. Згідно з опитуванням, 46% учнів загальноосвітніх шкіл ніколи не обговорюють з іншими учнями зміст прочитаного, 58% учнів спеціалізованих шкіл роблять це завжди.

Водночас дані, що лише 21% учнів спеціалізованих шкіл та 45% учнів загальноосвітніх шкіл завжди перекладають письмово прочитаний текст, свідчать, що завдання, характерні для традиційного (граматико-перекладного) методу викладання іноземних мов, рідко використовуються вчителями на сучасному етапі, поступаючись місцем комунікативно орієнтованому викладанню іноземних мов.

Цікавими, на нашу думку, є дані про те, як часто учні читають вголос на уроці. Так, 67% учнів загальноосвітніх шкіл вказують на те, що хтось із учнів завжди читає вголос всьому класу. Це є свідченням

того, що навчально-методичне забезпечення процесу викладання іноземних мов здебільшого орієнтоване на виконання продуктивних видів вправ, що мають не меті перевірити розуміння змісту прочитаного не засобами перекладу з іноземної мови на рідну, а шляхом практичного використання отриманої інформації в усному мовленні та продукуванні власних висловлювань у зв'язку з прочитаним. Читання тексту вголос на уроці можна вважати доцільним у роботі з учнями, які мають середній та низький рівень навчальних досягнень, оскільки воно поліпшує розуміння тексту за синхронного включення аналізаторів зору і слуху.

Грамотичні та лексичні завдання за формою були закриті. Завдання типу «поставити дієслова у зазначену форму» передбачали використання учнями набутих знань про типи речень (розповідні, питальні, заперечні) та особливості використання форм дієслів у них; завдання типу «заповніть пропуски словами з поданого списку» спрямовані на вибір одного з варіантів відповідей.

При виконанні грамотичного та лексичного завдань перевірялися уміння адекватно використовувати основні грамотичні структури та лексичні одиниці іноземної мови у зв'язному мовленні за допомогою вирішення різноманітних комунікативних завдань.

Як показує практика, високий відсоток учнів з низьким рівнем виконання завдань з використанням мови заважає досягненню необхідного рівня грамотичної компетенції, оскільки вони відчувають значні

труднощі у практичному використанні мовних явищ.

Насамкінець зазначимо, що аналіз результатів дослідження підтверджує доцільність запровадження іноземної мови в початковій школі та вказує на переваги та якісну підготовку нового дидактичного забезпечення викладання.

Висновки. Отже, моніторингові дослідження – це важливий аспект сучасного освітнього простору, що стимулює позитивні перетворення та мотивує до якісних змін учасників педагогічного процесу шляхом коригування та координації їх діяльності з метою підвищення якості освіти. Проведене нами моніторингове дослідження якості навчальних досягнень учнів 9-х класів загальноосвітніх шкіл Закарпатської області з іноземних мов вказує на необхідність посилення практичного спрямування навчання іноземної мови, орієнтованості викладання на розвиток мислення і мовлення, формування мовних та мовленнєвих компетенцій, підвищення іншомовної культури учнів. Вчителям іноземних мов необхідно приділяти належну увагу використанню вправ, спрямованим на формування в учнів здатності використання грамотичних структур, що вивчаються, в усному мовленні, що, на нашу думку, значно підвищить якість письмового виконання завдань. Окрім того, опрацювання змісту навчального матеріалу з використанням інтерактивних методів і технологій навчання суттєво підвищує якість знань з граматики іноземної мови, забезпечує формування умінь і навичок використання іноземної мови як засобу спілкування.

Література та джерела

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К.: Ленвіт, 2003. – 273с.
2. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 10-11 класи». – Київ, 2010. – 112с.
3. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Іноземні мови. 5-9 класи». – Київ: «Перун», 2005. – 210с.
4. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http : //www.mon.gov.ua](http://www.mon.gov.ua)
5. Gérard Scallon «L'évaluation formative des apprentisages » ; Les presses de l'université Laval, Québec, 1988
6. Guide du formateur: programme pluriannuel de formation continue des professeurs de français 2003-2005, P. 92-96.

В статтє рассматриваются цели, инструменты, результаты мониторингового исследования качества иноязычного образования в общеобразовательных учебных заведениях Закарпатской области, проведенного в 2011-2012, 2012-2013 учебных годах, механизмы сбора и обработки информации о деятельности системы образования, которые обеспечивают непрерывное отслеживание ее состояния и прогнозирование развития как необходимого условия существования современной школы.

Ключевые слова: мониторинг иноязычного образования, анализ уровня учебных достижений, качество образования, речевые компетенции.

The article deals with the objectives, tools and results of monitoring of the quality of foreign language education in secondary schools of Zakarpattia which took place in 2011-2012 and 2012-2013 school years. The article also focuses on mechanism of collection information and information processing about the function of the school system which provides continuous observation of its condition and making prediction about its development which is necessary for the existence of modern school.

Key words: monitoring of foreign language education, analysis of levels of educational achievements, quality of education, language competences